

VẬN DỤNG TƯ TƯỞNG “TRỒNG NGƯỜI” CỦA HỒ CHÍ MINH VÀO VIỆC GIÁO DỤC, ĐÀO TẠO ĐỘI NGŨ CÁN BỘ TRẺ TRONG CÁC CƠ QUAN NHÀ NƯỚC HIỆN NAY

PGS, TS TRẦN THỊ MINH TUYẾT^(*)

Tóm tắt: Với lòng yêu thương con người và sự thấu hiểu quy luật chuyển giao thế hệ trong lịch sử nhân loại, sinh thời, Chủ tịch Hồ Chí Minh hết sức quan tâm đến việc giáo dục, bồi dưỡng thế hệ cách mạng cho muôn đời sau. Vì thế, “trồng người” là nội dung đặc sắc trong hệ thống tư tưởng Hồ Chí Minh; đồng thời là chiến lược trọng yếu, nhất quán của Đảng Cộng sản Việt Nam. Tuy nhiên, để có được nguồn nhân lực chất lượng cao, đáp ứng yêu cầu đổi mới và phát triển bền vững của đất nước trong giai đoạn hiện nay, chiến lược “trồng người” phải tiếp tục được thực hiện ở tầm vĩ mô và vi mô. Tức là, toàn xã hội cũng như mỗi cơ quan nhà nước đều phải ra sức vận dụng sáng tạo tư tưởng “trồng người” của Hồ Chí Minh vào việc giáo dục, đào tạo, bồi dưỡng đội ngũ cán bộ trẻ ở đơn vị mình.

Từ khóa: chiến lược “trồng người”; tư tưởng Hồ Chí Minh; giáo dục, đào tạo; cán bộ trẻ

1. Vài nét về tư tưởng “trồng người” của Hồ Chí Minh

Với tư duy của một chính trị gia kiệt xuất, dù luôn đánh giá cao vai trò của thanh niên, nhưng Hồ Chí Minh cũng hiểu rằng: Sức mạnh của thanh niên ban đầu chỉ ở dạng tiềm năng, muốn khai thác tiềm năng đó thì thế hệ đi trước, đặc biệt là lãnh tụ phong trào, phải thực hiện thành công chiến lược “trồng người”. Khi đúc kết chân lí “vì lợi ích mười

năm thì phải trồng cây, vì lợi ích trăm năm thì phải trồng người”, Hồ Chí Minh đã thấy rõ việc “trồng cây” và “trồng người” đều cần sự đầu tư lâu dài và đức kiên nhẫn cao độ. Người căn dặn: “Phải uốn cây từ lúc cây non, đừng để cho tâm hồn các cháu bị vẩn đục vì chủ nghĩa cá nhân”¹.

Mỗi con người là một cá thể với tất cả sự đa dạng, phức tạp nên chiến lược “trồng người” phải được trù tính kĩ càng và thận trọng. Sự tùy tiện, óc phiêu lưu của nhà giáo dục sẽ để lại những “sản phẩm người bị lỗi” và đó là “đại họa” cho mỗi gia đình, cho xã hội. Hồ Chí Minh từng nói: “Ta xây dựng con

^(*)Học viện Báo chí và Tuyên truyền, Học viện CTQG Hồ Chí Minh

người cũng phải có ý định rõ ràng như nhà kiến trúc. Định xây dựng ngôi nhà như thế nào rồi mới dùng gạch, vữa, vôi cát, tre gỗ... mà xây nên”². Kiến trúc sư của sự nghiệp “trồng người” Hồ Chí Minh đã xác định *các nội dung chính yếu* sau:

Thứ nhất, Hồ Chí Minh xác định chủ thể thực hiện chiến lược

Người cho rằng, giáo dục, bồi dưỡng thế hệ trẻ là công việc của toàn xã hội nhưng trước hết trách nhiệm đó thuộc về Đảng. Trong Di chúc, Người nhấn mạnh: Đảng phải có trách nhiệm đào tạo thanh niên “thành những người thừa kế xây dựng xã hội chủ nghĩa vừa “hồng” vừa “chuyên”³. Vai trò tiên quyết của Đảng trong sự nghiệp “trồng người” xuất phát từ vai trò lãnh đạo toàn diện của Đảng trong xã hội và nguyên tắc “muốn xây dựng chủ nghĩa xã hội, trước hết cần có những con người xã hội chủ nghĩa”⁴. Muốn đạt được mục tiêu xây dựng CNXH thì Đảng phải có trách nhiệm tạo tiền đề để thực hiện mục tiêu đó. Vì vậy, “trồng người” phải là chiến lược quan trọng của Đảng.

Bàn về vai trò của Đảng trong chiến lược “trồng người”, Hồ Chí Minh lưu ý hai điều. Một là, Đảng phải coi đó là công việc vừa có tính cấp thiết, vừa có tính lâu dài, vừa phải làm tức thì, vừa không được nôn nóng. Người căn dặn: “Không phải vài ba tháng, hoặc vài ba năm, mà đào tạo được một người cán bộ tốt... phải công tác, tranh đấu, huấn luyện lâu năm mới được”⁵. Hai là, các chủ thể giáo dục ở các quy mô khác nhau, như gia đình - nhà trường - đoàn thanh niên - cơ quan - xã hội, phải có sự phối hợp, đồng thuận để việc giáo dục thanh niên đi theo một “phác đồ” thống nhất và đều phục vụ cho mục tiêu chiến lược mà Đảng đã đề ra.

Thứ hai, Hồ Chí Minh coi giáo dục và đào tạo là biện pháp quan trọng nhất để thực hiện chiến lược “trồng người”

Giáo dục tốt sẽ tạo ra tính thiện cho con người; đào tạo tốt sẽ mang lại cho con người tri thức và kỹ năng làm việc cần thiết. Sự tiến

bộ xã hội không thể tách rời khỏi thành tựu của sự nghiệp giáo dục - đào tạo; quốc gia nào, cơ quan nào không quan tâm đầy đủ đến công tác giáo dục, đào tạo thì sớm muộn sẽ rơi vào sự tụt hậu. Hồ Chí Minh đã đề ra *những định hướng cơ bản* cho công tác mang tầm “quốc sách” như sau:

- Về nội dung giáo dục, đào tạo

Hồ Chí Minh chủ trương xây dựng chương trình giáo dục toàn diện bao gồm cả đức, trí, thể, mỹ, nhưng phải đặt đạo đức cách mạng, lối sống XHCN lên hàng đầu. Người nhấn mạnh: “Sức có mạnh mới gánh được nặng và đi được xa. Người cách mạng phải có đạo đức cách mạng làm nền tảng, mới hoàn thành được nhiệm vụ cách mạng vẻ vang”⁶. Tâm có trong thì trí mới sáng và các năng lực khác mới được cá nhân tự bồi đắp để trở thành con người phát triển toàn diện.

- Về phương pháp giáo dục

Người cho rằng, phải rèn luyện thanh niên trong thực tiễn đấu tranh cách mạng, vì thực tiễn cách mạng phong phú, cam go là môi trường tốt nhất để rèn luyện thanh niên trưởng thành về mọi mặt. Nêu gương là biện pháp quan trọng trong công tác giáo dục thanh niên, Hồ Chí Minh yêu cầu chủ thể giáo dục phải phát động trong thanh niên phong trào *Người tốt, việc tốt* và bản thân “bố mẹ, thầy giáo và người lớn... phải làm gương mẫu cho các em trước mọi việc”⁷.

Hồ Chí Minh cho rằng, muốn giáo dục, đào tạo thanh niên thì “Đảng ta phải khéo léo kết hợp cán bộ già với cán bộ trẻ”⁸ để họ bù đắp cho nhau những ưu, khuyết gắn với tuổi tác và để cán bộ trẻ có cơ hội được học hỏi kinh nghiệm của những người đi trước. Yêu mến thanh niên nên Hồ Chí Minh đã phê phán “hiện tượng lớp già chèn ép lớp trẻ”⁹ và bệnh công thần, coi thường lớp trẻ của một số cán bộ lớn tuổi. Người còn “cột chặt” trách nhiệm nâng đỡ, đào tạo cán bộ trẻ cho những cán bộ lớn tuổi khi nhấn mạnh rằng, yêu thương, độ lượng, dịu dặt đồng chí trẻ là một “tiêu chuẩn đạo đức cộng sản chủ nghĩa”¹⁰.

Tuy nhiên, Hồ Chí Minh cũng hiểu rằng, điều quan trọng nhất trong công tác giáo dục thanh niên là phải làm cho thanh niên có ý thức tự học tập, tu dưỡng mọi nơi, mọi lúc và suốt đời. Nếu đối tượng giáo dục không tự giác thực hành các liệu pháp giáo dục do chủ thể giáo dục đưa ra, thì mọi sự giáo dục đều trở nên vô nghĩa. Thấu hiểu đặc tính xóc nổi của thanh niên, Người căn dặn lớp trẻ khi tu dưỡng, rèn luyện bản thân cần đặt ra những kế hoạch thiết thực theo nguyên tắc đi từ dễ đến khó, từ thấp đến cao.

Tóm lại, kết hợp chặt chẽ giữa giáo dục và tự giáo dục là hai phương hướng chủ đạo trong chiến lược “trồng người” của chính trị gia thiên tài và nhà nhân văn chủ nghĩa Hồ Chí Minh.

2. Giáo dục, đào tạo, bồi dưỡng cán bộ trẻ theo tư tưởng Hồ Chí Minh ở các cơ quan nhà nước hiện nay

Trong thời đại cách mạng công nghiệp 4.0, ưu thế phát triển của một đất nước chủ yếu phụ thuộc vào chất lượng nguồn nhân lực. Trong nhiệm vụ xây dựng, bảo vệ Tổ quốc Việt Nam hiện nay, thanh niên luôn là lực lượng xung kích, rường cột. Ý thức rõ những vấn đề nói trên, Đại hội lần thứ XII (năm 2016) của Đảng chủ trương “khuyến khích, cổ vũ thanh niên nuôi dưỡng ước mơ, hoài bão, xung kích, sáng tạo, làm chủ khoa học, công nghệ hiện đại. Phát huy vai trò của thế hệ trẻ trong sự nghiệp xây dựng và bảo vệ Tổ quốc”¹¹.

Tuy nhiên, việc giáo dục, bồi dưỡng thế hệ trẻ ở nước ta hiện nay khá khó khăn. Điều này có căn nguyên khách quan của nó. Việc đề cao giá trị của đồng tiền, cùng sự phá vỡ hệ giá trị và các chuẩn mực văn hóa do tác động từ mặt trái của kinh tế thị trường đã làm nhiều thanh niên chạy theo lối sống thực dụng và bị lệch chuẩn giá trị. Sự tha hóa đạo đức, lối sống của một bộ phận không nhỏ cán bộ, đảng viên, trong đó có cả cán bộ ở vị trí lãnh đạo, cũng như căn bệnh nói không đi đôi với làm đang phổ biến trong xã hội đã làm thanh niên hoặc giảm sút lòng tin vào Đảng, vào chế độ, hoặc học theo lối sống đó. Sự tác động

của mạng xã hội với không ít thông tin “thất thiệt” đã làm lớp trẻ bị “nhiều” thông tin và mất phương hướng. Thế giới “ảo” dễ làm giới trẻ giảm nhu cầu giao tiếp và nảy sinh những thị hiếu không lành mạnh. Vì vậy, chiến lược “trồng người” càng trở nên cấp bách, mỗi gia đình, mỗi đơn vị và toàn xã hội phải có trách nhiệm nâng đỡ thanh niên, trang bị cho họ những phẩm chất phù hợp với yêu cầu của một xã hội hiện đại.

Không chỉ bị chi phối bởi yêu cầu mang tính khách quan của toàn xã hội, công tác “trồng người” trong các cơ quan nhà nước có tầm quan trọng đặc biệt, vì đó là những tổ chức mang quyền lực nhà nước, có trách nhiệm thực hiện nhiệm vụ và chức năng của Nhà nước theo quy định của pháp luật hiện hành. Sự đổi mới phải diễn ra trong từng cơ quan để thực hiện mục tiêu đổi mới cả hệ thống chính trị và xây dựng Nhà nước pháp quyền XHCN mà Đảng đã đề ra. Thực tế cho thấy, phẩm chất, năng lực của cán bộ trẻ trong các cơ quan nhà nước không chỉ tạo ra sức mạnh, khả năng hoàn thành nhiệm vụ của tổ chức nơi họ đang công tác, mà còn tác động lớn đến sự vận hành của cả hệ thống chính trị và rộng hơn là số phận của nhân dân, vận mệnh của dân tộc trong tương lai. Hồ Chí Minh từng nói, sự tồn tại của những cán bộ yếu kém trong tổ chức “cũng như một nhà có rề khờ, dẫu đại, không thể cấm họ gặp gỡ bà con”¹²; tuy nhiên, sự non nớt của họ sẽ làm suy giảm công năng và thiện cảm của nhân dân dành cho bộ máy công quyền. Hơn nữa, “theo luật tự nhiên, già thì phải yếu, yếu thì phải chết. Nếu không có cán bộ mới thế vào, thì ai gánh vác công việc của Đảng”¹³. Con thuyền cách mạng Việt Nam sớm muộn cũng sẽ do cán bộ trẻ chèo lái, nên giáo dục, rèn luyện, bồi dưỡng họ thành lớp người kế tục xứng đáng không chỉ là việc *nên làm*, mà là việc *phải làm* của tổ chức đảng trong các cơ quan nhà nước; là lương tâm và trách nhiệm không thể thoái thác của người đứng đầu đối với đơn vị mình và với nhân dân.

Giáo dục là sự kết hợp chặt chẽ giữa hoạt động giáo dục có chủ đích của chủ thể giáo dục và sự rèn luyện, tu dưỡng của đối tượng giáo dục, tư tưởng trồng người của Hồ Chí Minh đã *gợi mở những phương hướng cơ bản* sau:

Một là, tổ chức đảng và cán bộ lãnh đạo trong các cơ quan nhà nước phải thực sự quan tâm đến việc giáo dục, bồi dưỡng thế hệ trẻ bằng nhiều hình thức khác nhau

Chủ thể giáo dục cần quan tâm đến việc bồi đắp lí tưởng cách mạng, lối sống cao thượng cho cán bộ trẻ. Lí tưởng vì nước, vì dân sẽ chắp cánh cho họ vươn lên tầm cao của thời đại, giúp họ sống một cuộc đời có ý nghĩa chứ không dừng ở sự mưu sinh cá nhân. Thực tế cho thấy, dù người lãnh đạo sâu sát đến đâu cũng không thể theo sát nhân viên của mình trong mọi công việc, cho nên giáo dục cán bộ để họ tự giác thực thi tốt bổn phận của mình là điều rất quan trọng.

Do khoảng cách thế hệ và sự khác biệt về vị thế quyền lực, cán bộ trẻ thường e dè khi tiếp xúc với cán bộ lãnh đạo, nên người lãnh đạo phải chủ động tiếp xúc với các cán bộ trẻ, khuyến khích họ nói lên mong muốn của mình cũng như “vun trồng lòng tự tin, tự trọng của họ”¹⁴. Sự gai góc, “cá tính” của cán bộ trẻ là điều nên tôn trọng, nếu nó không làm tổn hại đến công việc chung. Bởi vì, những người có cá tính thường tiềm ẩn năng lực sáng tạo. Họ đáng quý hơn so với những kẻ tự “vo tròn” mình, đánh mất sự khí khái, cốt cách của mình chỉ để làm hài lòng cấp trên.

Phần lớn cán bộ trẻ đang ở lứa tuổi đoàn viên nên cán bộ lãnh đạo cần quan tâm đến hoạt động của tổ chức đoàn cả về vật chất lẫn tinh thần, tạo kinh phí và nhiệt huyết tổ chức “các sân chơi” bổ ích cho thanh niên trong đơn vị và sử dụng ngay diễn đàn thanh niên để giáo dục thanh niên. Cần chú trọng công tác bồi dưỡng, kết nạp Đảng cho những cán bộ trẻ thực tâm tin vào lí tưởng và thận trọng xem xét động cơ của những cá nhân coi việc vào Đảng là “bệ phóng” chính trị để tiến thân;

đồng thời, phòng ngừa những kẻ cơ hội.

Điều rất quan trọng trong công tác “trồng người” là người lãnh đạo phải đánh giá chính xác năng lực của cán bộ trẻ, tin tưởng giao việc cho họ, theo dõi và động viên họ làm việc. Bởi vì, chỉ trong công việc, con người mới có sự trưởng thành về mọi mặt. Khi đánh giá, cần nhắc cán bộ trẻ thì cán bộ lãnh đạo phải khắc phục căn bệnh “dễ mình, khó người”. Bởi vì, cán bộ là con người, có mặt tốt mặt xấu. Nếu đòi hỏi ở cán bộ trẻ sự hoàn thiện, hoàn mĩ về mọi mặt rồi mới cần nhắc thì hoàn toàn không khả thi, thậm chí là vô lí. Bởi vì, nhận thức của một con người để trưởng thành là cả một quá trình phấn đấu, tu dưỡng, rèn luyện.

Khi kèm cặp, bồi dưỡng cán bộ trẻ thì cán bộ lãnh đạo phải có nghệ thuật khen, chê đúng mức. Bởi khen quá lời dễ sinh hư, chê quá lời thì lớp trẻ trở nên tự ti, tuyệt vọng. Lớp người trẻ tuổi là những người hết sức nhạy cảm và còn nhiều hành động “bộ phát” nên nhiều khi chỉ một câu khen - chê, một hành động nâng đỡ hay đố kỵ của cấp trên cũng có thể thay đổi chí hướng và số phận của một con người.

Dù có rất nhiều biện pháp để người lãnh đạo giáo dục, rèn luyện cán bộ trẻ nhưng biện pháp đặc hiệu nhất là thế hệ đi trước, cán bộ lãnh đạo phải là tấm gương sáng về mọi mặt. Nói như Hồ Chí Minh, bản thân nhà giáo dục cũng phải được giáo dục. Đặc biệt, khi tuyên dụng, bổ nhiệm cán bộ, người lãnh đạo phải thực hiện lời căn dặn của Hồ Chí Minh, rằng con cháu mình là tất cả thanh niên Việt Nam, là tất cả thanh niên trong cơ quan nên không được “đem người tư vào làm việc công”. Căn bệnh “con ông, cháu cha” trong các cơ quan nhà nước hiện rất phổ biến và đó chính là sự “đạo vị”, là sự “tham nhũng quyền lực”. Khi cán bộ lãnh đạo tha hóa, lớp cán bộ trẻ dưới quyền sẽ mất lòng tin vào người lãnh đạo và trở nên hư hỏng để tồn tại. Vì vậy, công tâm, thận trọng, bao dung phải trở thành “cẩm nang” và tâm thế hành động của người lãnh đạo ở các cơ quan nhà nước. Việc đào tạo cán bộ trẻ đòi hỏi người lãnh đạo phải có tầm nhìn,

sự kì công và tinh thần “dĩ công vi thượng”, nên công tác đào tạo cán bộ trẻ phải trở thành một tiêu chí quan trọng để đánh giá đội ngũ cán bộ lãnh đạo.

Hai là, bản thân mỗi cán bộ trẻ phải tự giác tu dưỡng, rèn luyện về mọi mặt

Để thực hiện thành công chiến lược “trồng người”, đối tượng giáo dục phải chuyển thành chủ thể giáo dục một cách tự giác. Để mỗi cán bộ trẻ có phương hướng tu thân, tư tưởng trồng người của Hồ Chí Minh đã trang bị cho họ “*bộ tiêu chí*” về các phẩm chất cần có.

Do nguyên tắc “không thành nhân thì không thể thành công”, nếu thực sự có đức thì tài sẽ đến, nên cán bộ trẻ phải tự giác tu dưỡng đạo đức cách mạng. Muốn vậy, cơ quan chủ quản và bản thân cán bộ trẻ phải biết cụ thể hóa, thời sự hóa các phẩm chất đó vào bối cảnh hiện nay.

Ví dụ: Học chữ *Cần* của Hồ Chí Minh thì cán bộ trẻ phải noi theo tấm gương tự học suốt đời của Người. Trong thời đại kinh tế tri thức, khối lượng kiến thức nhân theo hàm mũ, nếu cán bộ trẻ không chăm chỉ cập nhật tri thức thì không thể đáp ứng yêu cầu của công việc. Học chữ *Kiệm* của Hồ Chí Minh thì cán bộ trẻ phải biết tiết kiệm tài sản, tiền bạc của dân và của chính mình. Họ phải ý thức rằng, lứa tuổi của họ là lứa tuổi hiến dâng, kiến tạo, lập nghiệp, chứ không phải là lứa tuổi hưởng thụ. Học chữ *Liêm* của Hồ Chí Minh thì cán bộ trẻ phải liêm khiết khi thi hành công vụ và tích cực chống tham nhũng. Thực hiện chữ *Chính* của Hồ Chí Minh thì cán bộ trẻ phải có thái độ rõ ràng trước các vấn đề chính trị - xã hội, có dũng khí bảo vệ cái tốt, lên án cái xấu. Họ cũng phải dám và biết cách tự phê bình và phê bình.

Cán bộ lãnh đạo của các cơ quan nhà nước là những người “quyền cao, chức trọng” nên muốn cán bộ trẻ mạnh dạn phê bình, góp ý cho cấp trên thì bản thân người lãnh đạo phải thực sự có tinh thần cầu thị, đủ bản lĩnh nghe lời “nghịch nhĩ” và người cán bộ trẻ phải có sự dũng cảm, trung thực cũng như cách ứng xử tinh tế. Sinh thời, Hồ Chí Minh thường xuyên

yêu cầu các cán bộ dưới quyền mạnh dạn phê bình mình. Bởi vì, Người cho rằng, chẳng có ai làm việc mà không có khuyết điểm, lãnh đạo phải quyết nhiều việc thì xác suất sai lầm càng cao. Người cán bộ trẻ phải hết sức tránh căn bệnh xu nịnh, nhưng cũng phải khôn khéo về phương pháp trong đấu tranh chống các vụ việc tiêu cực ở cơ quan mình.

Bên cạnh phẩm chất đạo đức, đội ngũ cán bộ trẻ phải không ngừng học hỏi để vươn tới tầm cao trí tuệ. Mục đích của việc học như Hồ Chí Minh đã chỉ rõ “học để làm việc, làm người, làm cán bộ”¹⁵, để có đủ tri thức và năng lực phục vụ nhân dân. Bên cạnh các phẩm chất thuộc về đức và tài, cán bộ trẻ cũng phải rèn luyện phong cách làm việc khoa học, kĩ năng sử dụng các công cụ trợ giúp hiện đại để nâng cao năng suất lao động.

Tóm lại, cán bộ trẻ trong các cơ quan nhà nước phải phấn đấu trở thành tầng lớp tinh hoa của thể hệ trẻ Việt Nam, thành những người mang đầy đủ các tố chất, bản lĩnh của lớp “công dân toàn cầu” hiện đại và thành tấm gương sáng cho thanh niên cả nước noi theo. Thế hệ trẻ là những người quyết định tương lai của đất nước, nên “đầu tư cho con người” chính là sự đầu tư hiệu quả nhất, chắc chắn nhất. Tư tưởng “trồng người” của Hồ Chí Minh luôn mang tính thời sự sâu sắc nên vận dụng sáng tạo tư tưởng của Người luôn là yêu cầu bức thiết của thực tiễn cách mạng Việt Nam □

^{1, 2, 3 và 8} Hồ Chí Minh, *Toàn tập*, t.15, Nxb CTQG, HN. 2011, tr.669, 665, 612 và 278

^{4, 10} Hồ Chí Minh, *Sđd*, t.13, tr.66 và 272

^{5, 12, 13, 14 và 15} Hồ Chí Minh, *Sđd*, t.5, tr.322, 302, 277, 322 và 208

⁶ Hồ Chí Minh, *Sđd*, t.11, tr.601

⁷ Hồ Chí Minh, *Sđd*, t.10, tr.175

⁹ Học viện Chính trị quốc gia Hồ Chí Minh, Viện Hồ Chí Minh và các lãnh tụ của Đảng, *Hồ Chí Minh biên niên tiểu sử*, t.8, tr.74

¹¹ ĐCSVN, *Văn kiện Đại hội đại biểu toàn quốc lần thứ XII*, Nxb CTQG, HN. 2016, tr.162-163